

Szczecin, dnia 28 września 2018 r.

Trybunał Konstytucyjny
al. Jana Christiana Szucha 12A
00-918 Warszawa

Skarżący: **M** **K**

reprezentowana przez r.pr. Natalię Więcek
wpisaną na listę radców prawnych prowadzoną przez Okręgową Izbę Radców
Prawnych w Szczecinie pod **nr SZ-1536**
Kancelaria Radcy Prawnego Natalia Więcek
ul. Gdańska 4D
73-110 Stargard

Uczestnicy: **1) Sejm Rzeczypospolitej Polskiej**
 2) Prokurator Generalny

SKARGA KONSTYTUCYJNA

Jako pełnomocnik Skarżącej M K , działając w oparciu o treści udzielonego mi pełnomocnictwa, którego odpis załączam, na podstawie art. 79 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 02 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483, ze zm.) oraz art. 33 ust. 2 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz.U. z 2016 r. poz. 2072, ze zm.), **wnoszę o:**

1. stwierdzenie niezgodności art. 184 ust. 5 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym z art. 70 ust. 4, art. 31 ust. 3 oraz art. 32 ust. 1 i 2 w zw. z art. 2 Konstytucji RP;
2. zwrot kosztów postępowania przed Trybunałem od organu, który wydał akt normatywny będący przedmiotem skargi konstytucyjnej.

Niniejsza skarga konstytucyjna zostaje złożona w związku z wydaniem przez Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie wyroku z maja 2018 r. w postępowaniu prowadzonym pod sygn. akt , który:

1. narusza zasadę sprawiedliwości społecznej wynikającą z art. 2 Konstytucji RP, zasadę proporcjonalności wynikającą z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, zasadę równości wobec prawa wynikającą z art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji RP oraz zasadę wyrażoną w art. 70 ust. 4 Konstytucji RP, który nakłada na władze publiczne obowiązek zapewnienia obywatelom powszechnego i równego dostępu do wykształcenia;

2. został wydany na podstawie przepisu art. 184 ust. 5 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym, który znajduje swoje odzwierciedlenie w § 3 ust. 4 Regulaminu ustalania wysokości, przyznawania i wypłacania świadczeń pomocy materialnej dla studentów A w S ;
3. jest orzeczeniem ostatecznym w myśl art. 79 ust. 1 Konstytucji RP, albowiem zostało ono wydane przez Sąd II instancji, na skutek wniesionej przez Skarżącą skargi kasacyjnej, przy czym ze względu na charakter rozstrzyganej sprawy, Skarżącej nie przysługiwały nadzwyczajne środki zaskarżenia w postępowaniu sądowoadministracyjnym;
4. zostało ono doręczone Skarżącej w dniu 29 czerwca 2018 r.

Uzasadnienie

I. Istotne elementy stanu faktycznego

W dniu . października 2016 r. Skarżąca złożyła do Międzywydziałowej Komisji Stypendialnej ds. Studentów A w S wniosek o przyznanie stypendium rektora dla najlepszych studentów za rok akademicki 2016/2017. Skarżąca oświadczyła, że średnia z ocen uzyskanych przez nią w poprzednim roku akademickim wynosiła . Organ potwierdził wysokość średniej ocen uzyskanych przez wnioskodawczynię w ostatnim roku akademickim.

Decyzją z dnia . listopada 2016 r. Międzywydziałowa Komisja Stypendialna ds. Studentów A w S odmówiła przyznania Skarżącej stypendium rektora dla najlepszych studentów na rok akademicki 2016/2017, wskazując, że Skarżąca w dniu . lipca 2015 r. ukończyła studia na U i uzyskała tytuł zawodowy magistra. Skarżąca pismem z dnia . grudnia 2016 r. wniosła o ponowne rozstrzelenie sprawy. Międzywydziałowa Komisja Stypendialna ds. Studentów A w S decyzją z dnia . stycznia 2017 r. podtrzymała w mocy zaskarżoną decyzję nr z dnia . listopada 2016 r.

Skargą z dnia . marca 2017 r. Skarżąca zaskarżyła w całości decyzję Międzywydziałowej Komisji Stypendialnej ds. Studentów A w S nr z dnia . stycznia 2017 r. oraz poprzedzającą ją decyzję Międzywydziałowej Komisji Stypendialnej ds. Studentów A w S nr z dnia . listopada 2016 r. w sprawie przyznania stypendium rektora dla najlepszych studentów i wnosiła o ich uchylenie jako niezgodnych z prawem, w szczególności z przepisem art. 70 ust. 4 oraz art. 32 ust. 1 i 2 w zw. z art. 2 Konstytucji RP. Wyrokiem z dnia . września 2017 r. Wojewódzki Sąd Administracyjny w S oddalił skargę. Skarżąca od powyższego wyroku złożyła skargę kasacyjną. Natomiast wyrokiem z dnia . maja 2018 r. Naczelny Sąd Administracyjny oddalił skargę kasacyjną.

II. Zarzuty skargi konstytucyjnej

Zgodnie z art. 173 ust. 1 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym student może ubiegać się o pomoc materialną ze środków przeznaczonych na ten cel w budżecie państwa w formie: 1) stypendium socjalnego; 2) stypendium specjalnego dla osób niepełnosprawnych; 3) **stypendium rektora dla najlepszych studentów**; 4) stypendium ministra za wybitne osiągnięcia; 5) zapomogi.

Natomiast zgodnie z art. 184 ust. 5 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym, studentowi, który po ukończeniu jednego kierunku studiów kontynuuje naukę na drugim kierunku studiów, **nie przysługują świadczenia**, o których mowa w art. 173, chyba że kontynuuje on studia po ukończeniu studiów pierwszego stopnia w celu uzyskania tytułu zawodowego magistra lub równorzędnego, jednakże nie dłużej niż przez okres trzech lat.

Natomiast obowiązujący do dnia 30 września 2011 r. art. 184 ust. 5 Prawa o szkolnictwie wyższym stanowił, że studentowi, który po ukończeniu jednego kierunku studiów kontynuuje naukę na drugim kierunku studiów, stypendium socjalne, stypendium na wyżywienie i stypendium mieszkaniowe nie przysługuje, chyba że kontynuuje on studia po ukończeniu studiów pierwszego stopnia w celu uzyskania tytułu zawodowego. Należy podkreślić, że przepis ten nie obejmował swym zakresem stypendium rektora dla najlepszych studentów. Jak wynika z przywołanego powyżej przepisu Prawa o szkolnictwie wyższym, obowiązującego do dnia 30 września 2011 r. student mógł uzyskać pomoc materialną w postaci stypendium za wyniki w nauce kontynuując po ukończeniu jednego kierunku studiów naukę na drugim kierunku, jeśli tylko spełniał kryterium określone w regulaminie ustalonym przez rektora. Sytuacja w omawianym zakresie uległa jednak zmianie wraz z wejściem w życie ustawy z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach i tytułach naukowych oraz o stopniach i tytułach w zakresie sztuki oraz zmianie niektórych ustaw (Dz.U. Nr 84, poz. 455).

Przede wszystkim, na podstawie art. 1 pkt 122 ww. ustawy o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, stypendium za wyniki w nauce lub sporcie zostało zastąpione stypendium rektora dla najlepszych studentów. Za sprawą tej nowelizacji art. 181 ust. 1 Prawa o szkolnictwie wyższym otrzymał od dnia 01 października 2011 r. brzmienie, zgodnie z którym stypendium rektora dla najlepszych studentów może otrzymywać student, który uzyskał za rok studiów wysoką średnią ocen lub posiada osiągnięcia naukowe, artystyczne lub wysokie wyniki sportowe we współzawodnictwie międzynarodowym lub krajowym. Jednocześnie zmianie uległ art. 184 ust. 5 Prawa o szkolnictwie wyższym. Następstwem wprowadzonych zmian jest sytuacja, w której studenci, którzy po ukończeniu studiów kontynuują naukę na innym kierunku studiów, jeśli uzyskali za rok studiów wysoką średnią ocen, nie mają prawa do takiego stypendium.

W ocenie Skarżącej przyjęte w wyniku wskazanej nowelizacji w art. 184 ust. 5 Prawa o szkolnictwie wyższym rozwiązanie budzi uzasadnione wątpliwości konstytucyjne z punktu widzenia naruszenia wyrażonej w art. 32 Konstytucji RP zasady równości wobec prawa w zakresie, w jakim wyłącza prawo do świadczeń, o których mowa w art. 173 Prawa o szkolnictwie wyższym dla tych studentów, którzy po ukończeniu jednego kierunku studiów kontynuują naukę na drugim kierunku studiów. W związku z tym, należy podkreślić, że Skarżąca jest dyskryminowana z uwagi na posiadany przez nią tytuł zawodowy magistra, gdyż doszło do pozbawienia przez ustawodawcę części studentów możliwości dalszego otrzymywania stypendium za wyniki w nauce.

Pomimo że wyrokiem z dnia 05 listopada 2013 r. w sprawie o sygn. akt K 40/12 Trybunał Konstytucyjny w składzie: Stanisław Rymar – przewodniczący, Małgorzata Pyziak-Szafnicka, Piotr Tuleja – sprawozdawca, Sławomira Wronkowska-Jaśkiewicz, Andrzej Wróbel, orzekł, że

art. 184 ust. 5 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym w zakresie, w jakim wyłącza prawo studentów kontynuujących naukę na drugim kierunku po ukończeniu jednego kierunku studiów do otrzymywania stypendiów, o których mowa w art. 173 ust. 1 pkt 3 i 4 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, jest zgodny z art. 32 ust. 1 w związku z art. 2 i art. 70 ust. 4 Konstytucji, Skarżąca nie zgadza się z uzasadnieniem i motywami jakimi kierował się w tamtym czasie Trybunał Konstytucyjny i stoi na stanowisku, że przywołany powyżej przepis ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym powinien zostać poddany ponownej kontroli Trybunałowi Konstytucyjnemu.

Nie sposób zgodzić się z dotychczasowym twierdzeniem Trybunału Konstytucyjnego, „że okoliczność ukończenia jednego kierunku studiów zwalnia władze publiczne z obowiązku dalszego wspierania lub nagradzania za szczególne osiągnięcia osób, które zdecydowały się kontynuować edukację na kolejnym kierunku studiów (...) Ukończenie studiów przez obywatela prowadzi do osiągnięcia celu, jakim było umożliwienie zdobycia wykształcenia i do wypełnienia obowiązku wynikającego z art. 70 ust. 4 Konstytucji. Tym samym należy uznać, że państwo wywiązało się z obowiązku wskazanego w art. 70 ust. 4 Konstytucji w trakcie studiów na pierwszym (ukończonym) kierunku” (patrz wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 05 listopada 2013 r., sygn. akt K 40/12). **Czy zatem Skarżąca „skonsumowała” swoje prawo określone w art. 70 ust. 4 Konstytucji RP? Czy prawo to ma charakter jednorazowy** i w tej sytuacji władza publiczna nie umożliwi Skarżącej zdobycia wykształcenia (uzyskania tytułu inżyniera logistyki)?

Mając powyższe na uwadze, należy zwrócić również uwagę, że rynek pracy rozwija się dynamicznie i wymusza dość często na pracownikach konieczność przekwalifikowania się. Uwzględniając powyższe stanowisko Trybunału Konstytucyjnego, można dojść do wniosku, że osoba, która uzyskała tytuł zawodowy magistra kilkanaście bądź kilkadziesiąt lat wcześniej i „przymuszona” została do zmiany zawodu (przekwalifikowania się) nie może liczyć już na wsparcie państwa. Czy takie stanowisko nie prowadzi do pokrzywdzenia osób, których sytuacja życiowa (często dość trudna) zmusiła do podjęcia kolejnych studiów pomimo posiadanego już tytułu zawodowego magistra i osoby te uzyskują wysokie wyniki w nauce? Dlaczego takim osobom ma być odmówiona pomoc państwa?

Zgodnie z art. 70 ust. 4 Konstytucji RP, władze publiczne zapewniają obywatelom powszechny i równy dostęp do wykształcenia. W tym celu tworzą i wspierają systemy indywidualnej pomocy finansowej i organizacyjnej dla uczniów i studentów. Warunki udzielania pomocy określa ustawa. „Celem i istotą tego prawa jest bowiem stworzenie jednostce realnych szans kształcenia na różnych poziomach edukacyjnych, w tym także z uwzględnieniem edukacji na poziomie wyższym. **Chodzi tu zatem o równość szans**, a nie powszechny dostęp do efektów wykształcenia” (red. prof. dr hab. M. Safjan, dr hab. L. Bosek, *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1-86*, 2016, opubl. Legalis).

Przepis art. 70 ust. 4 Konstytucji RP wyraża zasadę równego dostępu do wykształcenia. Trybunał Konstytucyjny w postanowieniu z dnia 16 lutego 2000 r. w sprawie o sygn. akt Ts 97/99 wskazał, że „gwarancja równego dostępu do wykształcenia wyraża z jednej strony zakaz ustanawiania takich regulacji, które ograniczałyby możliwość korzystania z tego wykształcenia przez określone grupy osób, z drugiej strony obliuguje państwo do usuwania faktycznych barier i ograniczeń w korzystaniu z systemu edukacji publicznej”. System stypendialny powinien być

zorganizowany w taki sposób, który uwzględniałby równe traktowanie podmiotów otrzymujących taką pomoc, skoro państwo zobowiązało się do jej przyznawania.

Zgodnie z przepisem art. 181 ust. 1 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym, stypendium rektora dla najlepszych studentów może otrzymywać **student, który uzyskał za rok studiów wysoką średnią** ocen lub posiada osiągnięcia naukowe, artystyczne lub wysokie wyniki sportowe we współzawodnictwie międzynarodowym lub krajowym.

Nie sposób zgodzić z dotychczasowym stanowiskiem Trybunału Konstytucyjnego, „że osoba, która ukończyła jeden kierunek studiów, z racji otrzymanego wykształcenia i większego doświadczenia w zdobywaniu wiedzy i zdawaniu egzaminów na uczelni wyższej, łatwiej może osiągnąć wyróżniające wyniki, zwłaszcza studiując na pokrewnym kierunku. Ponadto system ECTS (Europejski System Transferu i Akumulacji Punktów) niejednokrotnie umożliwia przepisanie ocen uzyskanych na pierwszym kierunku studiów” (patrz wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 05 listopada 2013 r., sygn. akt K 40/12).

Raz jeszcze należy podkreślić, że Skarżąca jako pierwszy kierunek studiów ukończyła studia na Wydziale Prawa i Administracji U na kierunku prawo, a więc kierunku humanistycznego. Natomiast kontynuację nauki podjęła już na Wydziale I A w S na kierunku logistyka, a zatem na studiach inżynierskich. W związku z tym, Skarżąca nie miała możliwości przepisania ocen z pierwszego kierunku studiów (prawa). Należy wskazać, że Skarżąca na II roku studiów (za rok który uzyskała wysoką średnią) na A w S miała do zaliczenia następujące przedmioty: język angielski, psychologię, wychowanie fizyczne, inżynierię systemów i analizę systemową, towaroznawstwo, prawo, procesy produkcyjne, zarządzanie produkcją i usługami, logistykę zaopatrzenia, logistykę produkcji, logistykę i zarządzanie łańcuchami dostaw, infrastrukturę logistyczną, projektowanie procesów, grafikę inżynierską, projektowanie inżynierskie oraz automatyzację i robotyzację procesów produkcyjnych, z których to przedmiotów skarżąca **uzyskała średnią ocen w wysokości** (co zostało potwierdzone przez organ w toku postępowania).

Natomiast posiadanie przez Skarżącą tytułu zawodowego magistra nie ma wpływu na uzyskiwane przez nią wyniki w nauce na kierunku logistyka. Skarżąca nie pozyskała umiejętności obsługi programów tj. m.in. AutoCAD, CorelDRAW, Mathcad, Microsoft Visio na studiach prawniczych, tylko na kontynuowanym kierunku studiów. Należy wskazać, że organ wydający decyzję nie bada m.in. sytuacji materialnej studenta, pozycji zawodowej, **lecz ocenia efekty wykonanej pracy**, a przecież tym efektem, w przypadku skarżącej, jest właśnie uzyskanie wysokiej średniej ocen, co nie jest przez strony kwestionowane. Dlaczego zatem, przy uzyskaniu określonego efektu skarżąca nie może otrzymać stypendium rektora dla najlepszych studentów? Dlaczego kryterium odmownym jest posiadanie przez nią tytułu zawodowego magistra?

O ile zrozumiałe jest takie ukształtowanie pozycji tych studentów w przypadku stypendium socjalnego, stypendium specjalnego dla osób niepełnosprawnych, czy zapomogi, o tyle niezasadne jest w przypadku stypendium rektora dla najlepszych studentów. Jak wskazuje nazwa tej formy pomocy, jest ona związana z „byciem najlepszym studentem”, czy „osiągnięciami w nauce”, na które student ma samodzielny wpływ, m.in. poprzez odpowiedni

nakład własnej pracy oraz przez własną motywację, a nie są one od niego niezależne, jak np. niepełnosprawność, sytuacja materialna rodziny. Stypendium rektora nie ma charakteru zapomogowego, tzn. nie ma na celu pomocy studentom w trudnej sytuacji materialnej, jak to jest w przypadku stypendium socjalnego, lecz jest pewną formą wyróżnienia za wysiłek włożony w osiągnięcie wysokiego poziomu studiowania.

Na gruncie poprzedniego stanu prawnego ograniczenie w dostępie do pomocy materialnej z uczelni odnosiło się do świadczeń o charakterze socjalnym, np. stypendium mieszkaniowego, czy socjalnego. Zgodnie z funkcjonującymi poprzednio uregulowaniami świadczenia te przysługiwały, co do zasady, raz w okresie nauki, co było uzasadnione potrzebą dotarcia z pomocą do jak najszerzej grupy studentów. Wśród świadczeń takich nie było jednak wówczas stypendium za wyniki w nauce, gdyż miało ono zupełnie inny charakter. W obecnie obowiązującej ustawie mamy tymczasem do czynienia z tożsamym zaszeregowaniem stypendium rektora, odpowiadającym stypendium za wyniki w nauce do całego wachlarza świadczeń o charakterze socjalnym. Niezrozumiałe wydają się zatem ograniczenia wprowadzone w przepisach art. 184 ust. 5 Prawa o szkolnictwie wyższym dla tych różniących się swoim charakterem form pomocy materialnej.

Zgodnie z art. 32 ust. 1 Konstytucji RP wszyscy są wobec prawa równi. Wszyscy mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne. Zgodnie zaś z ust. 2 tego przepisu, nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiejkolwiek przyczyny. Trybunał Konstytucyjny w swoim orzecznictwie niejednokrotnie zajmował się zasadą równości. W wyroku z dnia 18 stycznia 2000 r. w sprawie o sygn. akt K 17/99 wskazał, że przystępując do oceny zgodności kwestionowanego przepisu z zasadą równości (art. 32 Konstytucji) Trybunał w pierwszej kolejności rozważa, czy postanowienia tego przepisu prowadzą lub mogą prowadzić do zróżnicowania podmiotów posiadających istotne (relewantne) cechy wspólne. „Przypomnieć należy, iż o znaczeniu konstytucyjnej zasady równości Trybunał Konstytucyjny wypowiadał się już wielokrotnie wcześniej zaznaczając, iż wynika z niej dla ustawodawcy obowiązek równego traktowania obywateli. Trybunał Konstytucyjny podkreślał jednakże, że nie ma bezwzględnej równości obywateli. Z zasady równości wynika nakaz jednakowego traktowania wszystkich obywateli w obrębie określonej klasy (kategorii). Wszystkie podmioty charakteryzujące się w równym stopniu daną cechą istotną (relevantną) powinny być potraktowane równo, a więc według jednakowej miary, bez zróżnicowań, zarówno dyskryminujących, jak i faworyzujących” (patrz wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 05 listopada 1997 r., sygn. akt K 22/97).

Samo odstępstwo od równego traktowania nie prowadzi jeszcze do uznania wprowadzających je przepisów za niekonstytucyjne. Trybunał Konstytucyjny zwracał wielokrotnie uwagę, że nierówne traktowanie podmiotów podobnych nie musi oznaczać dyskryminacji lub uprzywilejowania, a w konsekwencji niezgodności z art. 32 Konstytucji RP (patrz wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 maja 1998 r., sygn. akt U. 17/97). Konieczna jest jeszcze ocena kryterium na podstawie którego dokonano zróżnicowania, bowiem wszelkie odstępstwo od nakazu równego traktowania podmiotów podobnych musi zawsze znajdować podstawę w odpowiednio przekonujących argumentach. Argumenty te muszą:

- 1) po pierwsze, mieć charakter relewantny, a więc pozostawać w bezpośrednim związku z celem i zasadniczą treścią przepisów, w których zawarta jest kontrolowana norma oraz służyć realizacji tego celu i treści. Innymi słowy, wprowadzone zróżnicowania muszą

mieć charakter racjonalnie uzasadniony. Nie wolno ich dokonywać według dowolnie ustalonego kryterium (patrz orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 grudnia 1994 r., sygn. akt K 3/94);

- 2) po drugie, mieć charakter proporcjonalny, a więc waga interesu, któremu ma służyć różnicowanie sytuacji adresatów normy, musi pozostawać w odpowiedniej proporcji do wagi interesów, które zostaną naruszone w wyniku nierównego potraktowania podmiotów podobnych;
- 3) po trzecie, pozostawać w jakimś związku z innymi wartościami, zasadami czy normami konstytucyjnymi, uzasadniającymi odmienne traktowanie podmiotów podobnych (np. orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 października 1995 r., sygn. akt K 4/95). Jedną z takich zasad konstytucyjnych jest zasada sprawiedliwości społecznej (art. 2 Konstytucji RP). Różnicowanie sytuacji prawnej podmiotów podobnych ma więc znacznie większe szanse uznania za zgodne z konstytucją jeżeli pozostaje w zgodzie z zasadami sprawiedliwości społecznej lub służy urzeczywistnieniu tych zasad. Zostaje ono natomiast uznane za niekonstytucyjną dyskryminację (uprzywilejowanie), jeżeli nie znajduje podtrzymania w zasadzie sprawiedliwości społecznej. W tym właśnie sensie zasady równości wobec prawa i sprawiedliwości społecznej w znacznym stopniu nakładają się na siebie (orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 03 września 1996 r., sygn. akt K 10/96).

Brak jest w tym przypadku zróżnicowania sytuacji prawnej podmiotów podobnych. Zróżnicowanie to musi być jednak uzasadnione (usprawiedliwione) – dopiero jeżeli takiego usprawiedliwienia brakuje, to zróżnicowanie nabiera charakteru dyskryminacji (uprzywilejowania) i staje się sprzeczne z art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji RP. Kontestowana przez Skarżącą regulacja Prawa o szkolnictwie wyższym nie wychodzi naprzeciw powyższemu postulatowi, co czyni ją niezgodną z ustawą zasadniczą. W ocenie Skarżącej, za **taką cechą istotną (relewantną) można by uznać przykładowo ukończenie studiów o podobnym kierunku** (np. wcześniej studia prawnicze a później administracyjne).

„Zasada równości ma charakter uniwersalny, bo odnosi się do wszelkich dziedzin funkcjonowania społeczeństwa (powtórzmy, że art. 32 ust. 2 odnosi ją do życia politycznego, społecznego lub gospodarczego) i do wszelkich zróżnicowań wprowadzonych przez prawo. Trzeba przypomnieć, że art. 32 ust. 2 wprowadza zakaz dyskryminacji **z jakiegokolwiek przyczyny**, co jest najszerszą z możliwych formuł” (L. Garlicki, *Polskie prawo konstytucyjne*, Warszawa 2007, s. 93).

„W doktrynie wskazuje się, że równość dwóch lub więcej podmiotów polega na ich przynależności do co najmniej jednej i tej samej klasy, wyróżnionej ze względu na określoną cechę istotną (W. Sadurski, *Równość wobec prawa*, s. 52; zob. też poglądy doktryny, które wskazuje J.B. Falski, *Konstytucyjna zasada równości*, s. 95–98). Wyprowadza się stąd ogólną normę polegającą na tym, że podmioty znajdujące się w podobnej sytuacji powinny być traktowane w sposób podobny, a podmioty znajdujące się w sytuacji odmiennej w sposób odmienny. W art. 32 ust. 1 Konstytucji RP chodzi więc o równe traktowanie podmiotów znajdujących się w tej samej sytuacji prawnej” (red. prof. dr hab. M. Safjan, dr hab. L. Bosek, *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1-86*, 2016, opubl. Legalis).

W zakresie regulacji art. 184 ust. 5 Prawa o szkolnictwie wyższym, odstępstwo od zasady równego traktowania polega na różnicowaniu sytuacji tych studentów, którzy już ukończyli jeden kierunek studiów i, kontynuując naukę na drugim, zostali pozbawieni świadczeń, o których mowa w art. 173 ustawy. Różnicowanie odbywa się w stosunku do studentów, którzy nie ukończyli jeszcze żadnego innego kierunku. Również w tej sytuacji mamy zatem do czynienia z dwoma grupami podmiotów podobnych, których zróżnicowanie nie znajduje uzasadnienia, gdyż brakuje motywów, którymi kierował się ustawodawca przy jego wprowadzaniu. Nie pozostaje ono w bezpośrednim związku z celem i zasadniczą treścią przepisu, w którym zawarta jest kontrolowana norma oraz nie służy realizacji tego celu i treści. Nie jest ono w sposób racjonalny uzasadnione, gdyż okoliczność, że student ukończył już jeden kierunek studiów nie może przemawiać za odebraniem mu prawa do stypendium za dobre wyniki w nauce. To rozróżnienie nie posiada również proporcjonalnego charakteru. Nie sposób wskazać wartości, dla której dopuszcza się takie zróżnicowanie sytuacji podmiotów podobnych. W szczególności nie można odnaleźć związku z innymi wartościami, zasadami czy normami konstytucyjnymi, uzasadniającymi takie odmienne traktowanie tych podmiotów.

Zgodnie z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw.

„Konieczność” w demokratycznym państwie jako jeden z warunków ograniczenia wolności lub prawa jest to „wynikająca z imperatywu zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego w państwie, z potrzeby ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej oraz z niezbędności ochrony wolności i praw innych osób, jest uzasadniona, o ile ustanawiane ograniczenia są zgodne z zasadą proporcjonalności, z tej zaś wynika wymóg doboru takiego środka ograniczenia wolności lub praw, który służyłoby osiągnięciu zamierzonego celu z uwzględnieniem postulatu adekwatności, przy jednoczesnym bezwzględnym zakazie wkraczania w istotę gwarantowanego prawa” (orz. TK z 20.10.2010 r., P 37/09, OTK-A 2010, Nr 8, poz. 79). Konstytucja formułuje przesłanki materialnoprawne dopuszczające ograniczenie praw i wolności. Są to: **bezpieczeństwo lub porządek publiczny, ochrona środowiska, zdrowia i moralności publicznej, ochrona wolności i praw innych osób**. Zdaniem TK ich katalog „ma charakter zamknięty i nie może być interpretowany rozszerzająco” (wyr. z 25.2.1999 r., K 23/98, OTK 1999, Nr 2, poz. 25)” (red. prof. dr hab. B. Banaszak, *Konstytucja RP. Komentarz*, 2012, opubl. Legalis). Wobec tego, w ocenie Skarżącej regulacja art. 184 ust. 5 Prawa o szkolnictwie wyższym pozostaje ingerencją nieusprawiedliwioną i nieproporcjonalną, a co za tym idzie, niezgodną z wzorcem konstytucyjnym określonym w art. 31 ust. 3 Konstytucji RP.

Należy również zauważyć, że ze wskazanej pomocy państwa może korzystać osoba, która ukończyła studia wyższe w innym państwie (nawet w tej samej dziedzinie), jak również osoba, która studiując korzystała z pomocy państwa, ale studiów z jakiś powodów (nawet z własnej winy) nie ukończyła. W orzecznictwie podkreślono, że skoro system stypendialny winien działać „motywująco” na studentów, to „nie narusza Prawa o szkolnictwie wyższym ani Konstytucji przyjęcie zasady, że niezaliczenie roku skutkuje utratą uprawnień do wszystkich form pomocy materialnej, przewidzianej w art. 173 ust. 1 pkt 1–3 i 6–8 i ust. 2 ustawy” (por. wyr.

Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Poznaniu z dnia 28 maja 2008 r., IV SA/PO 403/07, opubl. Legalis).

W rezultacie wprowadzonych zmian student, który po ukończeniu studiów kontynuuje naukę na innym kierunku studiów, jeśli uzyskał za rok studiów wysoką średnią ocen, nie ma prawa do stypendium dla najlepszych studentów. Choć Konstytucja pozostawia ustawodawcy szeroki margines swobody regulacyjnej w zakresie tworzenia i wspierania systemu indywidualnej pomocy finansowej dla studentów oraz nie precyzuje bliżej, jakie warunki udzielania tej pomocy powinny zostać określone w ustawie, to pojawia się jednak wątpliwość, czy omawiana regulacja nie narusza zasady równości wobec prawa w zakresie, w jakim wyłącza prawo do stypendium, o którym mowa w art. 173 ust. 1 pkt 3 Prawa o szkolnictwie wyższym tych studentów, którzy uprzednio nie korzystali ze stypendium dla najlepszych studentów.

Przepis art. 184 ust. 5 Prawa o szkolnictwie wyższym, na gruncie którego osoba z niższą średnią ocen, niż osoba, która kontynuuje naukę na drugim kierunku studiów, otrzymuje stypendium za wyniki w nauce, jest także sprzeczny z art. 2 Konstytucji RP i wynikającą z niego zasadą sprawiedliwości społecznej. Dostęp do tego stypendium uzależniony jest bowiem, jak wcześniej wskazano, od wyników w nauce, a nie od innych czynników. Brakuje związku pomiędzy wprowadzonym ograniczeniem, a jakąkolwiek wartością konstytucyjną która uzasadniałaby wprowadzenie przedmiotowego ograniczenia. Legitymowanie się tytułem zawodowym magistra nie ma wpływu na uzyskiwane wyniki w nauce na kontynuowanym kierunku studiów. Cecha ta nie wyróżnia takiej osoby w grupie osób uprawnionych do pobierania stypendium za wyniki w nauce oraz nie uzasadnia odmiennego jej traktowanie w tej samej grupie. Wyniki w nauce są bowiem efektem pracy i wysiłku studenta. A celem omawianego rodzaju stypendium jest motywacja do nauki, niezależnie od tego, czy ukończyło się już jakiś kierunek.

W związku z powyższym, Skarżąca jako studentka, która uzyskała za II rok studiów wysoką średnią ocen powinna uzyskać stypendium rektora dla najlepszych studentów, zaś uniemożliwienie jej tego z uwagi na posiadany tytuł zawodowy magistra powoduje jej nierówne traktowanie w stosunku do osób nieposiadających wykształcenia, a spełniających przesłanki z art. 181 ust. 1 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym.

Poprzez pozbawienie studentów, którzy po ukończeniu jednego kierunku studiów kontynuują naukę na drugim kierunku studiów, prawa do uzyskiwania m.in. stypendium rektora dla najlepszych studentów, ogranicza się uzyskiwanie stypendium przez określoną kategorię osób. Warto zaznaczyć, że ograniczenie to nie znajduje żadnego obiektywnego i racjonalnego uzasadnienia. Niemniej jednak wyłączenie prawa do uzyskiwania stypendium nie powinno być uzależnione wyłącznie od uzyskania tytułu zawodowego magistra.

Ustawodawca tworząc prawo nie może warunkować np. skuteczności danej czynności prawnej czy prawa do zasiłku od spełnienia kryteriów, które nie mają w tej sytuacji żadnego znaczenia, np. nie może zezwolić aby prawo jazdy mogło zostać przyznane tylko osobom mieszkającym w mieście. Należy w tym miejscu podkreślić, że we wniosku o przyznanie stypendium rektora dla najlepszych studentów należy podać: wysoką średnią ocen (albo wskazać osiągnięcia naukowe, artystyczne, wysokie wyniki sportowe), a także oświadczyć, czy studiuje się dodatkowo, czy też odbyło się już studia. W kwestionowanym przez Skarżącą wyroku, Trybunał Konstytucyjny

wskazuje na kompensacyjny charakter stypendium rektora, mającego m.in. na celu usuwanie barier w drodze do osiągnięcia wyższego wykształcenia. Jednakże organ nie bada innych okoliczności przyznania pomocy, chociażby sytuacji materialnej studenta.

Nie sposób zgodzić się z dotychczasowym twierdzeniem Trybunału Konstytucyjnego, „że choć ze swej istoty stypendium naukowe nie jest powiązane z sytuacją majątkową studenta, to jednak analizowane świadczenie stanowi ważny składnik budżetu studenta. Zazwyczaj przeznaczane jest na pokrycie kosztów utrzymania osoby studiującej poza miejscem zamieszkania i bez wątplenia ułatwia naukę w szkole wyższej. Dlatego też stypendiów naukowych nie można postrzegać jedynie w kategoriach motywacyjnych. W aktualnych warunkach społeczno-gospodarczych nie powinno się podważać ich funkcji kompensacyjnej, ukierunkowanej na wyrównywanie szans edukacyjnych, chociaż nie sposób nie zauważyć, że zasadniczy cel tych stypendiów wykracza poza cel wskazany w art. 70 ust. 4 Konstytucji” (patrz wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 05 listopada 2013 r., sygn. akt K 40/12). Należy podkreślić, że w większości studenci studiów niestacjonarnych to osoby pracujące, prowadzące wieloosobowe gospodarstwa domowe, są to często osoby dobrze usytuowane zawodowo jak i finansowo, a zatem w odniesieniu do tych studentów nie można mówić o kompensacyjnej roli stypendium naukowego, gdyż dla tej kategorii studentów jest to po prostu dodatkowy dochód. Wobec tego trudno zgodzić się z dotychczasowym stanowiskiem Trybunału Konstytucyjnego, że stypendium rektora dla najlepszych studentów zazwyczaj przeznaczane jest na pokrycie kosztów utrzymania osoby studiującej poza miejscem zamieszkania i bez wątplenia ułatwia naukę w szkole wyższej. Raz jeszcze należy podkreślić, że organ przyznając studentowi stypendium rektora nie bada jego sytuacji materialnej, wieku, czy też pozycji zawodowej. W związku z tym, stypendium rektora dla najlepszych studentów nie jest formą wsparcia, tylko nagrodą za osiągnięte wyniki. Należy zauważyć, że w przypadku udzielenia stypendium socjalnego organ bada sytuację finansową gospodarstwa domowego studenta.

Celem pomocy materialnej w postaci stypendium dla najlepszych studentów jest finansowe nagradzanie ponadprzeciętnych osiągnięć edukacyjnych tych studentów. Należy także podkreślić, że celem tego stypendium jest również motywacja do nauki, niezależnie od posiadanego wykształcenia. Cechami relewantnymi, które powinny stanowić kryterium różnicowania są więc w istocie cechy następujące: bycie studentem oraz osiąganie wyróżniających się wyników w nauce, uprawniających do stypendium naukowego. Cechami tymi charakteryzują się także zarówno ci studenci, którzy po ukończeniu jednego kierunku studiów kontynuują naukę na drugim kierunku studiów. Stąd też, w ocenie Skarżącej, w tym zakresie nastąpiło odstępstwo od zasady równego traktowania.

Może się jednak okazać, że przez pozbawienie studenta prawa do stypendium, z uwagi na posiadany przez niego tytuł zawodowy magistra, może dojść do nierównych szans edukacyjnych, gdyż student, o którym mowa w art. 184 ust. 5 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawa o szkolnictwie wyższym, może być w gorszej sytuacji finansowej. W tym miejscu należy podkreślić, że postanowieniem z dnia czerwca 2017 r. Wojewódzki Sąd Administracyjny w S (sygn. akt) postanowił przyznać M K prawo pomocy w zakresie obejmującym zwolnienie od kosztów sądowych. W uzasadnieniu Sąd ten wskazał, że oceniając złożony wniosek pod kątem spełnienia przesłanki uprawniającej do przyznania prawa pomocy we wnioskowanym zakresie należało stwierdzić, że **strona**

